

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTIDA VA OILADA TARBIYA UYG‘UNLIGI

Suvanova Kamola Bahodirovna

*Samarqand viloyati Oqdaryo tumani Xayrullayev Xusan YTTga qarashli SIRLI
OROLCHA MTTda bosh tarbiyachisi*

Annotatsiya: *Ushbu ishda maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash jarayonida oila va maktabgacha ta'lim tashkilotining o‘zaro hamkorligi hamda tarbiya jarayonidagi uyg‘unlikning ahamiyati yoritilgan. Bolaning sog‘lom, har tomonlama rivojlangan, axloqan yetuk shaxs bo‘lib voyaga yetishida oilaviy muhit va maktabgacha ta'lim muassasasida olib borilayotgan tarbiya ishlari o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik tahlil qilinadi. Ishda pedagogik hamkorlik, o‘zaro axborot almashinuvi, tarbiyaviy yondashuvlarning birligi va uyg‘unligi orqali tarbiyaning samaradorligini oshirish yo‘llari ko‘rsatib berilgan.*

Kalit sozlar: *maktabgacha talim, oila tarbiyasi, tarbiya uygunligi, oila, hamkorlik, bola shaxsiyati, individual yondashuv, tarbiya samaradorligi, tarbiya jarayoni*

Annotation: *The importance of the cooperation and harmony in the educational process in the training of pre-school children in this work is covered. The child is analyzed in the family environmental and educational work in the family environment and preschool educational institution in the family environment. Ways of pedagogical cooperation, increasing the effectiveness of education through the unity and harmony of educational approaches have been shown.*

Keywords: *Preschool education, harmony of family, Tartia, family, collaboration, child personality, individual approach, efficiency of education, and process of education*

Kirish

Oilada boshlangan dastlabki tarbiya maktabgacha muassasada davom ettiriladi va takomillashadi. Shu bois, tarbiyaviy jarayonda oila bilan maktabgacha ta'lim muassasasi o‘rtasidagi hamkorlik va uyg‘unlik muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu mavzuning dolzarbligi shundaki, tarbiyaning samaradorligi ko‘p jihatdan aynan shu uyg‘unlik darajasiga bog‘liqdir. Bugungi kunda jamiyat taraqqiyoti, yosh avlodning har tomonlama barkamol bo‘lib voyaga yetishi, avvalo, ularning olgan tarbiyasiga bevosita bog‘liqdir. Bola tarbiyasida esa, eng muhim bosqich bu — maktabgacha yosh davridir. Shu davrda bolalarning shaxsiyati, dunyoqarashi, xulq-atvori shakllana boshlaydi. Bu jarayonda oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti asosiy tarbiyaviy muhit sifatida bir-birini to‘ldiruvchi va uyg‘unlikda ishlovchi tizimlar bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2019 yil 16 dekabr kuni “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonunni imzoladi. Qonun bilan, maktabgacha ta’lim va tarbiya sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari, shuningdek, maktabgacha ta’lim va tarbiya olishga doir davlat kafolatlari aniq belgilab berildi. Xususan, davlat har bir bolaning umumiy o‘rta ta’lim tashkilotiga o‘qishga

kirishidan bir yil oldin davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida umumiy o‘rta ta’limga majburiy bir yillik tayyorgarlikdan o‘tishga bo‘lgan huquqini kafolatlaydi. Qonunga muvofiq, maktabgacha ta’lim tashkiloti davlat va nodavlat tashkiloti bo‘lishi mumkin.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari quyidagi turlarda tashkil etiladi:

- umumiy turdagi maktabgacha ta’lim tashkiloti;
- ko‘p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta’lim tashkiloti;
- inklyuziv guruhlariga ega maktabgacha ta’lim tashkiloti;
- qo‘shma turdagi maktabgacha ta’lim tashkiloti.

Qonun rasmiy e’lon qilingan kundan e’tiboran olti oy o‘tgach kuchga kiradi.

Eslatib o‘tamiz, ushbu qonun O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining yigirma beshinchi yalpi majlisida ma’qullangan edi. Xorijiy va mahalliy tadqiqotlar natijalari maktabgacha ta’lim muassasasining ochiqligini, jumladan, "ichkariga ochiqlik" va "tashqariga ochiqlik" ni tavsiflash imkonini beradi. Maktabgacha ta’lim muassasasiga "ichki ochiqlik" berish pedagogik jarayonni yanada erkin, moslashuvchan, tabaqalashtirilgan qilish, bolalar, o‘qituvchilar va ota-onalar o‘rtasidagi munosabatlarni insonparvarlashtirishni anglatadi. Ta’lim jarayonining barcha ishtirokchilari (bolalar, o‘qituvchilar, ota-onalar) biron bir faoliyatda, voqeada o‘zlarini ochishga, quvonchlari, tashvishlari, muvaffaqiyatlari va muvaffaqiyatsizliklari haqida gapirishga shaxsiy tayyor bo‘lishlari uchun shunday sharoitlarni yaratish. Ochiqlik namunasi o‘qituvchi tomonidan ko‘rsatiladi. O‘qituvchi bolalarga o‘zining qiziqarli, ko‘rgan va tajribasi haqida gapirib berish orqali o‘zining ochiqligini namoyish qilishi mumkin. bayramlar, shu bilan bolalarda suhbatda ishtirok etish istagini uyg‘otadi. Ota-onalar bilan muloqotda bo‘lgan o‘qituvchi biror narsadan shubhalansa, yashirmaydi, suhbatdoshning tajribasi, bilimi, shaxsiyatiga hurmatni har tomonlama ta’kidlab, maslahat, yordam so‘raydi. Shu bilan birga, pedagogik takt, eng muhim kasbiy fazilat o‘qituvchining tanishbilish va tanishlikka cho‘kib ketishiga yo‘l qo‘ymaydi.

O‘qituvchi o‘zini ochishga shaxsiy tayyorligi bilan bolalar va ota-onalarni "yuqtiradi". U o‘z misolida ota-onalarni maxfiy muloqotga chaqiradi va ular o‘z tashvishlari, qiyinchiliklari bilan o‘rtoqlashadi, yordam so‘raydi va o‘z xizmatlarini taklif qiladi, o‘z da’volarini erkin bildiradi. "Bolalar bog‘chasining ichkariga ochiqligi" - bu bolalar bog‘chasining ta’lim jarayoniga ota-onalarni jalb qilish. Ota-onalar va oila a’zolari maktabgacha ta’lim muassasasida bolalarning hayotini sezilarli darajada diversifikatsiya qilishlari va ta’lim ishlariga hissa qo‘shishlari mumkin. Bu har bir oila qila oladigan epizodik hodisa bo‘lishi mumkin. Ba’zi ota-onalar ekskursiya, eng yaqin o‘rmonga, daryoga "piyoda" uyushtirishdan xursand bo‘lishadi, boshqalari pedagogik jarayonni jihozlashda yordam beradi, boshqalari esa bolalarga biror narsa o‘rgatadi.

Ayrim ota-onalar va oilaning boshqa a’zolari bolalar bilan tizimli tarbiyaviy va sog‘lomlashtirish ishlariga jalb etilmoqda. Masalan, ular to‘garaklarga, studiyalarga rahbarlik qiladilar, bolalarga hunarmandchilikni, tikuvchilikni o‘rgatishadi, teatr faoliyati bilan shug‘ullanishadi va hokazo. Shunday qilib, pedagogik jarayonning barcha sub’ektlari ota-onalarning

maktabgacha ta'lim muassasasi ishidagi ishtirokidan foydalanadilar. Avvalo, bolalar. Va nafaqat ular yangi narsalarni o'rganishlari uchun. Yana bir narsa muhimroq - ular juda ko'p narsani biladigan, juda qiziq gapiradigan, oltin qo'llari bor otalariga, onalariga, buvilariga, bobolariga hurmat, mehr va minnatdorchilik bilan qarashni o'rganadilar. Pedagoglar, o'z navbatida, oilalar bilan yaqinroq tanishish, uy ta'limining kuchli va zaif tomonlarini tushunish, ularning yordami tabiati va hajmini aniqlash, ba'zan esa shunchaki o'rganish imkoniyatiga ega. Tarbiya jarayoni tarbiyachi va tarbiyalanuvchilar o'rtasida tashkil etiluvchi hamda aniq maqsadga yo'naltirilgan hamkorlik jarayonidir. Tarbiyaning maqsadi - har tomonlama shaxsni shakllantirish.

Tarbiya mazmuni deganda, qo'yilgan maqsad va vazifalar bilan bog'liqlikda tarbiyalanuvchilarning egallashi lozim bo'lgan bilim, malaka, e'tiqod, shaxs sifati va xarakteri, xulq-atvor tizimi tushuniladi.

Tarbiyaning umumiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- tarbiyalanuvchilarning maqsadga yo'naltirilgan rivojlanishi hamda ularning qator ehtiyojlarini qondirish uchun shart-sharoit yaratish;
- jamiyat rivoji uchun zarur bo'lgan ijtimoiy madaniyatga mos yetarlicha hajmdagi "inson kapitali"ni tayyorlash;
- madaniyatlarni uzatib turish orqali ijtimoiy hayotning barqarorligini ta'minlash;
- ma'lum jins yoshi va ijtimoiy-kasbiy guruhlarning qiziqishlarini hisobga olgan holda ijtimoiy munosabatlar doirasida jamiyat a'zolarining harakatini tartibga solish.

Tarbiya qonuniyatlari - bu bir tomondan, ijtimoiy hodisa sifatida tarbiyaning xususiyatlari, ikkinchi tomondan, shaxsning rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan barqaror aloqalardir. Maktabgacha Ta'lim Muassasasining maqsadi: bolalarni o'qitish, tarbiyalash, qarab turish va parvarish qilish jarayonida paydo bo'ladigan tomonlarning huquqlari, majburiyatlari va javobgarligini sezilari amalga oshiruvchi ta'lim - tarbiya jarayonini olib borishdir. Maktabgacha Ta'lim Muassasasi maktabgacha ta'lim ustaviga muvofiq bo'lgan zarur shart sharoitlarni ta'minlaydi. Bolalar hayotini muhofaza qilish va sog'lig'ini mustahkamlashga doimo g'amxo'rlik qiladi.

Maktabgacha tarbiya yoshining dastlabki bosqichlarida bolalarda tasavvur ta'limi bo'ladi. Hayotiy tajribaning ortib borishi va tafakkurning rivojlanishi bilan ijodiy xayol tarkib topadi. Kichik maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar uchun ko'rgazmali-harakatli, ko'rgazmali-obrazli tafakkur xosdir. Buning asosida so'z, mantiqiy tafakkur, tushunchali tafakkur rivojlantiriladi. Tarbiyachi bolalarda tafakkur faoliyatini tarkib toptirishi, bu hodisalarni, voqealarni chuqur anglab olish, ularning muhim bo'lgan va muhim bo'lmagan tomonlarini ajratish lozim.

Bola shakllanishi va rivojlanishida qiziquvchanlik o'ziga xos xususiyatdir. U bolaning tevarakatdagi voqea-hodisalarga, narsa va buyumlarga qiziqish bilan qarashida, hamma narsani ushlab, his qilib, diqqat bilan kuzatishida namoyon bo'ladi. Tarbiyachi kuzatishlar tashkil etib, bolalarda paydo bo'lgan savollarga o'z vaqtida javob berishga harakat qiladi, ularni mustaqil javob qidirishga yo'llab, maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda qiziquvchanlikning susayishiga yo'l qo'ymaydi. Bolalarni o'z navbatida tarbiyalab boradi.

Maktabgacha Ta'lim Muassasasi o'z navbatida ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishganlar. Bu esa bola tarbiyasida oila bilan hamkorlikning eng samarali usullaridan biridir. Ota-onalar bilan olib boriladigan ishlarning mazmuni rang- barang bo'lib, unda ayrim masalalar birgalikda muhokama qilinishi taqozo etiladi.

Masalan:

- bolalarni tarbiyalashda oilaning roli, ota-onalarning vazifasi to'g'risidagi qonunlar, bolalarni maktabga tayyorlash haqida;
- maktabgacha tarbiya muassasasining yillik ish rejasi to'g'risida;
- ota-onalar jamoatchiligining ishi haqidagi masalalar shular jumlasidandir.

Oila, mahalla va ta'lim muassasalari ma'naviy qayta tug'ilishning muhim omili sifatida katta ahamiyatga ega. Darhaqiqat, yoshlar tarbiyasi nafaqat oila yoki ta'lim muassasalari, balki butun jamiyatning muhim bo'g'inidir. Bugun bizga chuqur ma'naviyatli, mustaqil fikrlashga ega yoshlar kerak. Bugungi kunda dunyoqarash va e'tiqodni samarali uyg'unlashtirishni talab qiladi, ular aynan oila, mahalla va oilada shakllanadi. Ta'lim muassasalari ijodkorlikda xalq va mamlakatning bolalar bilan sadoqat tuyg'usini shakllantirish alohida o'rin tutadi. Buning uchun bola hayotining dastlabki yillaridanoq uning moddiy dunyosi bilan tanishish va milliy an'analarimizga mos shakllardan foydalanish zarur.

Bolani oilaviy muhitda ko'rib, o'qituvchi uning qiziqishlarini chuqurroq o'rganadi, bu ko'pincha bog'chadagilardan farq qiladi va bolaning o'zi bilan yaqinroq bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladi. U boshqa ota-onalarga tavsiya qiladigan ijobiy tarbiya usullarini aniqlay oladi, shuningdek, bolalar bog'chasida bolaga individual yondashuvda foydalanadi. Har bir oila yiliga kamida bir marta tashrif buyurishi kerak, bunda nosog'lom oilalarga alohida e'tibor beriladi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O.U. Hasanboyeva, M.X.Tojiyeva, Sh.K. Toshpo'latova va boshq. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. Pedagogika kollejlari uchun o'quv qo'llanma. (To'ldirilgan va qayta ishlangan 2nashri). T.: «ILM ZIYO», 2011. — 184 b.
2. Kushmatova Maftuna Maxamadali qizi. Mavzu: Farzand tarbiyasida oilaviy munosabatlar va tarbiyaning ijtimoiy psixologik xususiyatlari. Bitiruv malaka ishi. Andijon-2017
- 3.Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarning ilmiy-nazariy asoslari Muhammedov A, To'raqulov DT.Nashiroti 2014
4. Didaktik ta'limni o'qitish metodikasi 2021. To'raqulov D, Musayev M
- 5.Ta'lim muassalarida tarbiyaviy ishlar tizimiga innovatsion yondashuvlar Shirinov M, Najmiddinova S.